

Oponentský posudek

Název práce: Ekleziální rozměr slavení Pesachu ve Starém zákoně aneb IN a OUT, bakalářská práce, Praha: UK v Praze – ETF, obor TKT, 2009, 58 stran.

Autorka práce: Bedřiška Kotmelová

Vedoucí práce: Petr Sláma, Th.D.

Oponent: Viktor Ber, Th.D.

Představení práce

Předložená bakalářská práce spojuje zájem autorky o teologii, sociální tematiku a „uchvácení Starým zákonem“ (str. 5). Práce je věnována slavnosti pesach, jak je tato zaznamenána v biblických textech. Při studiu tohoto svátku sleduje autorka zejména problematiku „zahrnutí“ a „vyjmutí“ ve vztahu k starozákonní „eklesii“. Zvláštní pozornost věnuje ženám, lidem s tělesným postižením a cizincům.

V Úvodu autorka vysvětluje motivaci k sepsání práce, své pojetí Starého zákona jakožto závazného, aktuálního, křesťanského Písma, které je však zároveň paralelně Písmem židovským. Při svém výkladu autorka vzhledem k povaze studijního oboru nepracuje s hebrejským textem, nýbrž s překladem do češtiny (České ekumenický překlad).

Ve Vymezení okruhu práce autorka nejprve definuje pojem „eklesia“ v starozákonním kontextu jakožto Hospodinův lid s určitými charakteristickými znaky (rodová linie, obřizka aj.). Slavení svátku pesach řadí k těmto určujícím rysům, což autorka pečlivě dokazuje. Dále definuje své kategorie in a out — záměrně užívá tyto dnešní slangové výrazy pro vyjádření míry příslušnosti ke společenství, in k vyjádření sounáležitosti, out jako ekvivalent biblického „vyobcování“.

Pojetí in a out ve Starém zákoně pak zpracovává autorka ve zvláštním oddíle své práce. Ohledává pojetí out jako plného vyloučení (nečistota, vyobcování), dále jako částečného vyloučení, které se dle autorčina názoru týká právě žen, tělesně postižených a cizinců. U těchto skupin se snaží prokázat nejednoznačnost biblického pohledu na jejich místo v komunitě; je možné nalézt in i out texty.

V části nazvané Pesach pak autorka vztahuje své kategorie in a out na slavení tohoto svátku ve starém Izraeli (resp. v biblickém podání). Formou tabulky zde analyzuje otázky zahrnutí a vyloučení vzhledem k pesachu napříč starozákonními texty. Konstatuje velkou míru inkuzivity tohoto svátku, kdy vyloučeny jsou pouze občas druhotně ženy, přímo však pouze cizinci, neobřezaní hosté, nádeníci — „pravděpodobně neizraelského původu“ (str. 36). Podrobněji jsou rozpracovány tři texty: Ustanovující oddíl v Ex 12,1–51; 1 Pa 30 a Ezd 6,19–22. V těchto textech opět sleduje out–motivy zejm. u žen a cizinců (problematiku postižených a jejich zahrnutí do slavení pesachu zůstává dle autorky otázkou, str. 36).

V Závěru autorka práce shrnuje své poznatky: Pesach je konstitutivním svátkem Izraele, který definuje a vymezuje komunitu. Patří do ní (prostřednictvím pesachu) mužové izraelského původu, obřezaní a nevyobcovaní. Účast žen byla omezena až v pozdějších fázích slavení svátku v době menstruace a šestinedělí, pozdější postavení je nejednoznačné (zřejmě neměly povinnost, ale nebyly vyloučené). Cizinci jsou vyloučení, ale existuje možnost, aby se do společenství integrovali. Průsečíkem výše uvedených omezení jsou ženy–cizinky, které jsou v nejhorším postavení, ač nejsou výslovně zmiňovány. Tyto závěry nejsou příliš povzbudivé a autorce zdůrazňují radikálnost Ježíšova učení.

Práce obsahuje seznam použité literatury (str. 45) a v příloze plné znění biblických pasáží v českém překladu (str. 46–58).

Hodnocení

1. Téma práce je zvoleno a definováno zajímavě. Propojení otázek identity společenství se slavením svátku pesach je zcela na místě. Odvážný je pokus pojednat téma v polarizaci in a out, přičemž je sympatická snaha nadále kriticky text považovat za „náš“ (tedy snad svým způsobem za in).

2. Struktura práce: Struktura práce je logická a vyvážená. Hlavní oblasti autorčina zájmu jsou pojednány v přiměřeném rozsahu (jde zejm. o části 2, 3 a 4). Vytknout lze snad jen zbytečně rozsáhlé uvádění biblických textů v hlavním textu práce, zejména jsou-li tyto stejně z větší části obsahem přílohy.

3. K vlastnímu obsahu práce mám následující připomínky:

Své „plné out“ definuje autorka v kontextu kultickém (buď se jedná o nečistotu nebo o vyobcování, které spojuje opět zejména s porušením kultu). Jaký význam v tomto ohledu má odstranění jednotlivce ze společenství jinak než „vyobcováním“ — např. „usmrčení“ (Ex 21,12;), „propadnutí klatbě“ (Ex 22,19); „nenechání na živu“ (Ex 22,17) aj.?

Jak definice in a out při slavení svátku pesach souvisí s vyprávěním v knize Exodu a „oddělením“ lidu Izraele od Egyptanů? Jaká je funkce násilí v ustavujícím příběhu knihy Exodus, jak toto „násilné“ definování komunity souvisí se slavením svátku pesach?

Při pojednání skupiny lidí s tělesným postižením autorka nenalézá starozákonní texty pro výraznější podporu jejich plného začlenění do společenství (str. 26–28). Tyto však existují, viz např. důležitý text v Iz 56,3–8, který navíc otázku postižených a jejich vyloučení vhodně (i z hlediska této práce) pojednává paralelně s otázkou zahrnutí/vyloučení cizinců (je pravda, že autorka si je nedostatků v této oblasti vědoma, str. 27).

Ohledně přizvání sousedů k slavení pesachu se domnívám, že text ani náhodou neimplikuje neizraelské sousedy. Autorka vnímá tento text jako instrukci pro noc vycházení z Egypta (str. 38), jako popis (byť ne nutně „přesný“) historické události. Časové roviny tohoto textu jsou však dle mého názoru komplikovanější, text kromě události vyjití v příběhu knihy Exodus zde pracuje i s časovou rovinou budoucího pobytu v zemi zaslíbené. Obraz souseda dle mého názoru implikuje skutečně obraz souseda v zemi, který se zde chystá slavit pesach dle daných ustanovení. Otázka cizinců zde, myslím, není vůbec na místě.

Autorka velice zajímavě a přínosně spojuje biblická témata se svým zájmem o problematiku integrace migrantů. V práci jsem však nenalezl pokus o socio-literární klasifikaci příslušných biblických textů. Jedná se o texty „většiny“ nebo „menšiny“? Řeší v nich „Izrael“ otázky většinové společnosti, nebo naopak definuje sám sebe jako minoritu ve většinové společnosti? Ovlivní takové rozlišení výklad našich textů? Práci by jistě byla obohatila i hlubší reflexe funkcí zahrnutí (in) a vyloučení (out) pro danou komunitu.

Z hlediska použité literatury postrádám standardní komentáře k vykládaným textům (alespoň k oněm třem pro práci zásadním) a jejich hlubší interpretaci (i bez práce s hebrejským textem by bylo možno dojít dále). I v jiných částech práce se autorka opírá často vždy pouze o jednu autoritu (např. P. D. Miller),

ne zcela seriózně v bakalářské práci působí odkazy na přednášky, občas v poměrně důležité argumentaci (Sláma, str. 6; Diebner, str. 9), blogy (str. 11).

4. Formální náležitosti: Práce trpí některými formálními nedostatky: překlepy („GUnter“, str. 6), pravopis („Izraelských“, str. 7), chybí datace odkazů na webové zdroje, chybná interpunkce (např. v pozn. pod čarou).

Závěr: Předložená práce je kreativní, odvážná, živá. Usiluje o vztah s aktuálními otázkami. K další diskusi a promýšlení oponent doporučuje výše naznačené otázky v části Hodnocení. Práci považuji za „velmi dobrou“/„dobrou“.

V Poděbradech dne 22. srpna 2009.

Viktor Ber